

İTOSAM

İSTANBUL TİCARET ODASI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

HAFTALIK
EKONOMİ BÜLTENİ
30 EYLÜL 2024

Ekonomide Son Gelişmeler

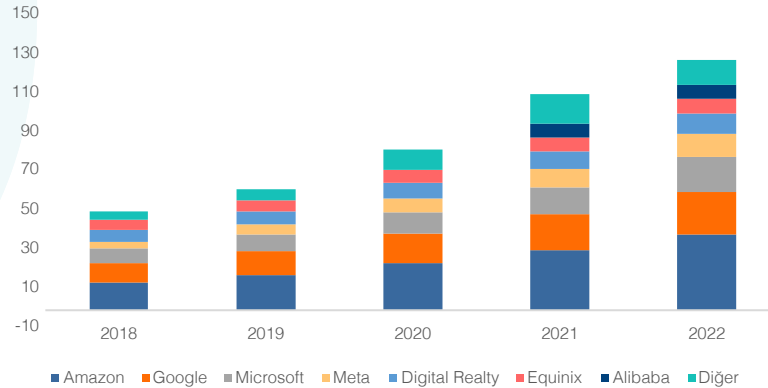
- 03 DİJİTALLEŞME
- 05 HAYAT TABLOLARI
- 06 YÜKSEKÖĞRETİM BEYİN GÖÇÜ İSTATİSTİKLERİ
- 07 TCMB SEKTÖREL ENFLASYON BEKLENTİLERİ
- 08 KREDİLER
- 10 GİRİŞİM ÖZELLİKLERİNE GÖRE DIŞ TİCARET İSTATİSTİKLERİ
- 12 DIŞ TİCARET İSTATİSTİKLERİ
- 14 EKONOMİK GÜVEN ENDEKSİ
- 16 REEL KESİM GÜVEN ENDEKSİ
- 17 İKTİSADİ YÖNELİM İSTATİSTİKLERİ
- 18 FINANSAL HİZMETLER GÜVEN ENDEKSİ
- 19 SEKTÖREL GÜVEN ENDEKSLERİ
- 20 KAPASİTE KULLANIM ORANI

“Dijitalleşme Enerji Tüketimini Artırıyor”

Ekonomilerin büyüme ve rekabet gücünü artıran dijitalleşme, bir yandan fırsatlar sunarken bir yandan da yeni zorluklar ortaya çıkarıyor. Dijital teknolojiler sayesinde iş süreçleri otomatikleşiyor, üretkenlik artıyor ve küresel pazarlara erişim kolaylaşıyor. Ancak dijitalleşme elektrik enerjisine ve suya olan talebi de hızlı bir şekilde artırıyor.

Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından yayımlanan “Dijital Ekonomi” raporuna göre 2023 yılında akıllı telefon sevkiyatları 2010 yılındaki seviyesinin iki katından fazla artarak 1,2 milyara ulaştı. Nesnelerin interneti (IoT) cihazlarının ise 2023’ten 2029’a kadar 2,5 kat artarak 39 milyara ulaşması bekleniyor. Dünya ekonomisinin yaklaşık dörtte üçünü temsil eden 43 ülkeden gelen verilere göre e-ticaret satışları 2016’dan 2022’ye kadar yaklaşık %60 oranında artarak 27 trilyon dolar kaydetti. Bu süreçte hızla gelişen dijital ekonomi, büyük depolama ve bilgi işlem kapasitesine sahip veri merkezlerine giderek daha fazla bağımlı hale geliyor. Enerji ve suya olan talebin artmasıyla sonuçlanan bu süreçte, dünyanın en büyük 13 veri merkezi operatörünün elektrik kullanımı 2018-2022 döneminde %153,8 oranında artış gösterdi.

En Büyük 13 Veri Merkezinin Elektrik Kullanımı (TWh)

Kaynak: UNCTAD, Digital Economy, 2024

“Veri Merkezlerindeki Enerji Talebi Nükleer Enerjiye Olan Talebi Artırıyor”

Blok zinciri, yapay zekâ (AI), beşinci nesil (5G) mobil ağlar ve Nesnelerin İnterneti (IoT) gibi yeni teknolojiler için veri aktarımı, işleme ve depolama ihtiyacının artmasıyla birlikte enerji tüketimi ve karbon emisyonunun artması teknoloji firmalarını endişelendiriyor. Google, son beş yılda yapay zekâyı destekleyen veri merkezlerinin genişlemesinin emisyonlarını %48 artırdığını bildirdi.

Dijital Ekonomi raporuna göre Microsoft'un veri merkezlerinde gerçekleşen enerji tüketimi 2018-2022 yılları arasında %145 oranında artış gösterdi. Microsoft, 2020'dan bu yana neredeyse üçte bir oranında emisyon artışı bildirdi ve bunu veri merkezleri inşa etmekle ilişkilendirdi.

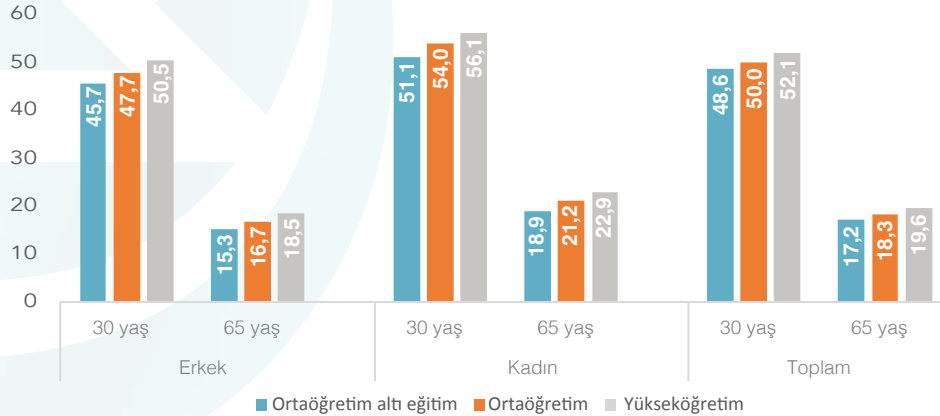
Enerji kullanımındaki ve karbon salınımındaki artış, sürdürülebilir bir gelecek için ciddi bir tehdit oluşturuyor. Bu tehdit ise büyük teknoloji şirketlerini farklı enerji kaynaklarına yöneltiyor. Financial Times'da yer alan habere göre Microsoft ile Three Mile Island Nükleer Santralini üretime hazırlayan Constellation Energy arasında 20 yıllık elektrik tedarik anlaşması yapıldı. Bu durum da büyük teknoloji şirketlerinin hızlı bir şekilde artan enerji talebine karşı endişelerini ortaya koyuyor.

“Eğitim Beklenen Yaşam Süresini Uzatıyor”

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan Hayat Tabloları 2021-2023 verilerine göre Türkiye’de doğuştan beklenen yaşam süresi ortalama 77,3 yıl olarak hesaplandı. Bu oran erkeklerde 74,7 iken kadınlarda 80 yıl olarak ölçüldü. Ayrıca Türkiye’nin en yüksek nüfusuna sahip olma unvanını taşıyan İstanbul için doğuştan beklenen yaşam süresi 78,6 yıl ile ülke ortalamasını geride bıraktı.

Türkiye’de beklenen yaşam süresi eğitim düzeyine göre değerlendirildiğinde eğitim düzeyinin artmasının beklenen yaşam süresini de uzattığı görüldü. Her yaş grubunda eğitim düzeyi arttıkça o yaştaki beklenen yaşam süresinin de arttığı ve bu eğilimin hem erkekler hem de kadınlar için geçerli olduğu gözlemlendi.

Yaş, Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Beklenen Yaşam Süresi, 2021-2023

Kaynak: TÜİK

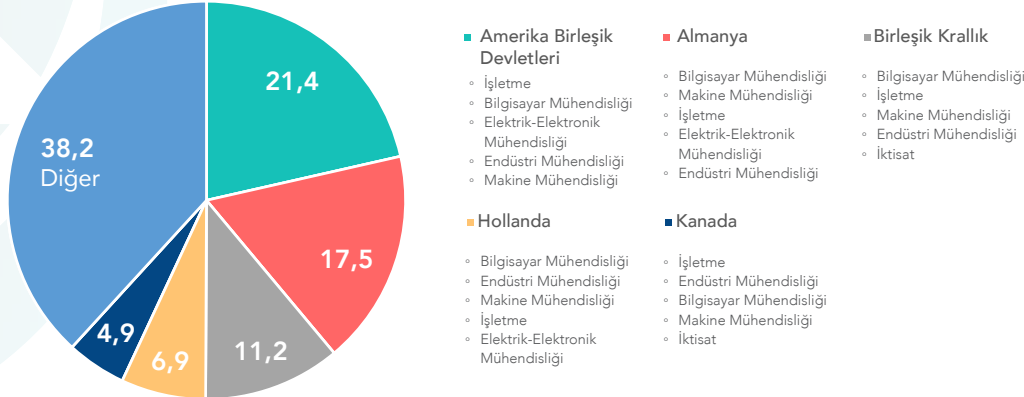
“**Doğuştan Beklenen Yaşam Süresi:** Yeni doğmuş bir bireyin mevcut ölümlülük risklerine maruz kalması durumunda yaşaması beklenen ortalama yıl sayısını ifade eder.”

“Her 100 Mezundan 2’si Yurtdışında”

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından ilk kez yayımlanan Yükseköğretim Beyin Göçü verilerine göre 2015 yılında %1,6 olan Türkiye'deki beyin göçü oranı, 2023 yılında 0,4 puanlık bir artışla %2'ye yükseldi. Verilere göre yükseköğretim mezunları arasında erkeklerin beyin göçü oranı %2,4 iken kadınların oranı %1,6 olarak kaydedildi. En yüksek beyin göçü oranına sahip alanlar arasında bilişim ve iletişim teknolojileri (%6,8), mühendislik, imalat ve inşaat (%4,4) ile doğa bilimleri, matematik ve istatistik (%2,6) öne çıktı. Beyin göçünde öne çıkan lisans programları ise moleküler biyoloji ve genetik (%17,9), biyomühendislik (%10,2), işletme mühendisliği (%9,8), elektronik mühendisliği (%9,1), matematik mühendisliği (%8,9) ve bilgisayar mühendisliği (%8,4) oldu.

Mezunların en çok göç ettiği ülkeler sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Birleşik Krallık, Hollanda ve Kanada olarak belirlendi. İşletme bölümü mezunları Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'ya en fazla göç eden grup olurken Almanya, Birleşik Krallık ve Hollanda'ya ise en fazla bilgisayar mühendisliği mezunları yöneldi.

Yüksek Öğretim Mezunlarının Göç Ettikleri Ülkelerin Dağılımı ve Ülkelere Göre Tamamladıkları İlk Beş Bölüm, 2023

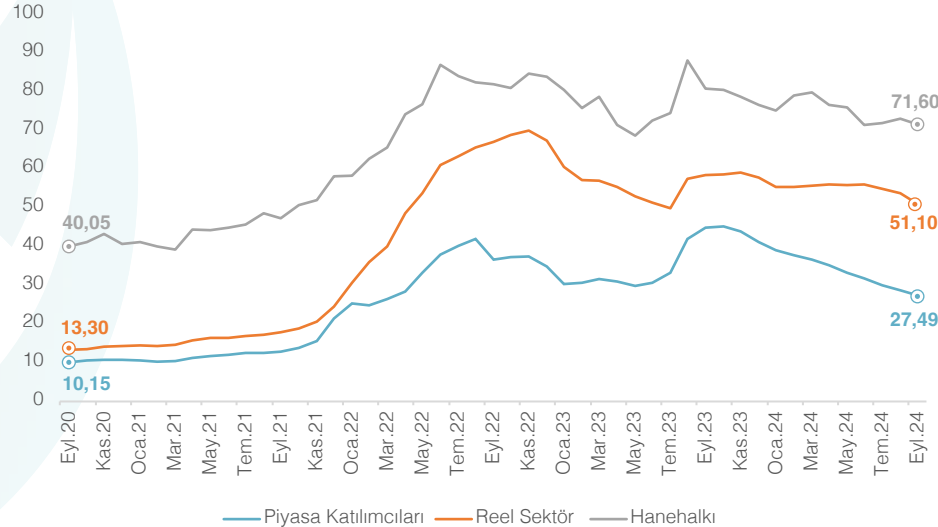

“Hanehalkı Enflasyon Beklentisinde Gerileme”

Merkez Bankası, eylül ayına ait sektörel enflasyon beklentilerini yayınladı. Buna göre 12 ay sonrası yıllık enflasyon beklentileri, piyasa katılımcıları için bir önceki aya göre 1,2 puan azalarak %27,49 seviyesine, reel sektör için 2,7 puan düşerek %51,1 seviyesine geriledi. Hanehalkı enflasyon beklentileri ise 1,5 puan azalarak %71,6 seviyesine inerse de reel ve finans sektörlerinden yüksek oranda ayrılmaya devam ediyor.

Gelecek 12 aylık dönemde enflasyonun düşeceğini bekleyen hanehalkı oranı bir önceki aya göre 0,6 puan azalarak %29 seviyesinde gerçekleşti.

Sektörel Enflasyon Beklentileri (%)

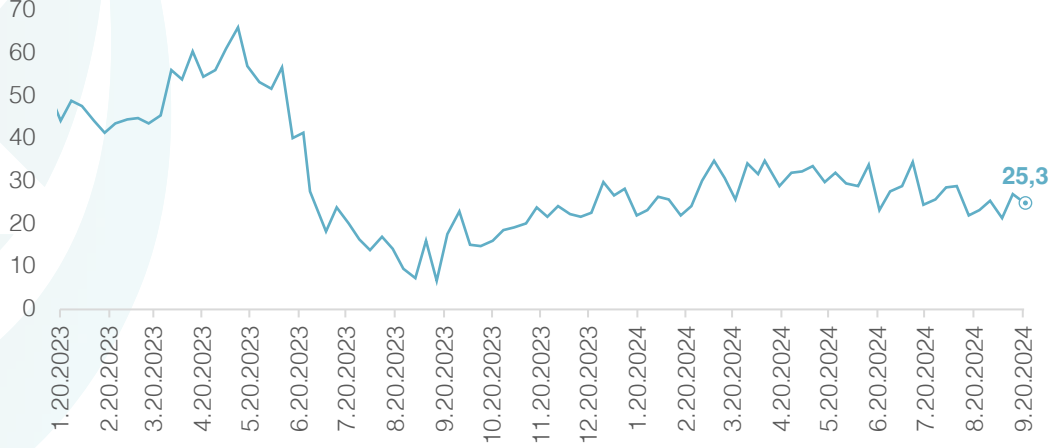

Kaynak: TCMB

“Toplam Kredilerde Yıllık %25,3 Artış”

Toplam kredi büyüme hızı 20 Eylül itibariyle %25,3 seviyesinde gerçekleşti. 2023 yılının ilk 38 haftasında %38,5 olan ortalama kredi büyüme hızı, 2024’ün aynı döneminde %28,2 geriledi.

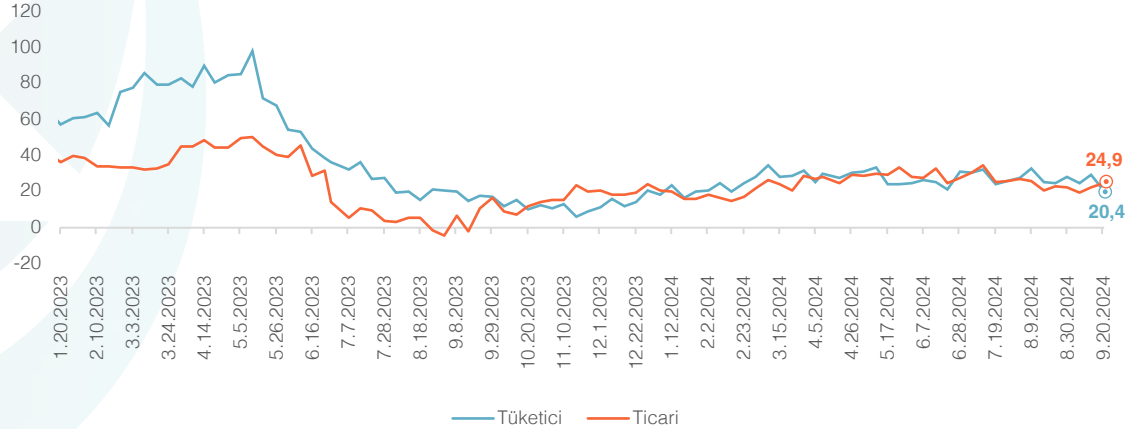
Toplam Krediler (Kur Etkisinden Arındırılmış, 13 Haftalık Yıllıklandırılmış Değişim Oranı)

“Ticari Kredilerde Yıllık %24,9 Artış”

Yıllık kredi büyüme hızları 20 Eylül itibarıyla ticari kredilerde %24,9 ve tüketici kredilerinde %20,4 oranlarında gerçekleşti. 2023 yılının ilk 38 haftasında ortalama tüketici kredileri %54,2 ve ticari krediler %27,7 oranlarında büyüdü. 2024 yılının aynı döneminde ise ortalama kredi büyüme hızı tüketici kredilerinde belirgin bir hız kaybıyla %26,3'a düşerken ticari kredilerde %24,5 büyüme kaydedildi.

Kredi Büyüme Hızları (Kur Etkisinden Arındırılmış, 13 Haftalık Yıllıklandırılmış Değişim Oranı)

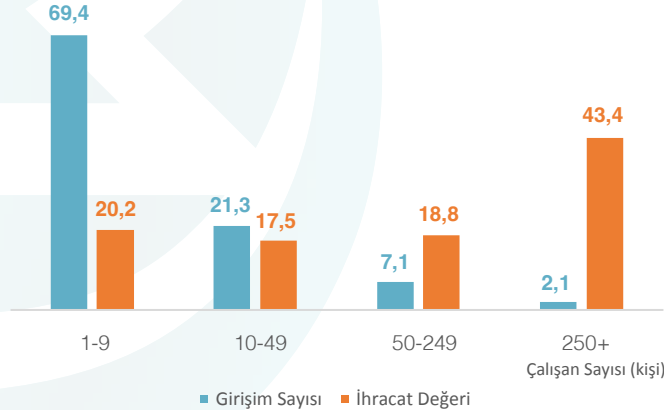

Tüketici Kredileri konut, ihtiyaç ve taşıt kredilerinden oluşmaktadır.
Kaynak: BDDK, TCMB

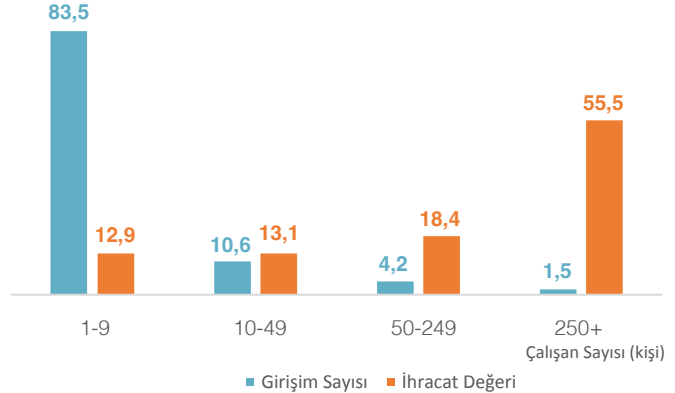
“İhracatın %43,4'ü, İthalatın ise %55,5'i Büyük Ölçekli Girişimler Tarafından Yapılıyor”

2023 yılı dış ticaret istatistiklerine göre ihracatın %43,4'ü, ithalatın %55,5'i büyük ölçekli girişimler tarafından gerçekleştirildi. 139 bin 349 girişim ihracat yaparken 252 bin 908 girişim ithalat yaptı. Mikro ölçekli girişimler (%69,4) toplam ihracatın %20,2'sini gerçekleştirirken büyük ölçekli girişimler (%1,5) toplam ithalatın %55,5'inde pay sahibi oldu.

Girişimlerin İhracattaki Payı, 2023 (%)

Girişimlerin İthalattaki Payı, 2023 (%)

“İhracatın Yarısından Fazlası Sanayi Sektöründeki Girişimlere Ait”

İhracatın %56,0'ı ve ithalatın %46,8'i sanayi sektöründeki girişimler tarafından yapıldı. İmalat sanayi ürünleri ihracatında %57,8'lik pay sanayi girişimlerine ait. İhracatın %48,5'ini ve ithalatın %64,8'ini ilk 500 girişim gerçekleştirdi. Girişimlerin %49,5'i tek ülkeye ihracat gerçekleştirirken %70,7'si tek ülkeden ithalat yaptı. 20'den fazla ülkeye ihracat yapan girişimlerin oranı %4,1, ithalat yapanların oranı ise %1,0 olarak kaydedildi.

Girişimin Ana Faaliyeti ve Çalışan Sayısına Göre Dış Ticaret Payı, 2022-2023 (%)

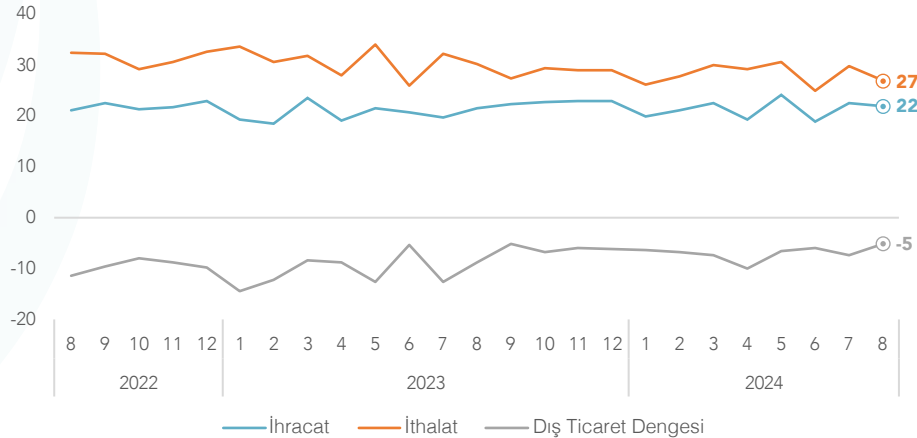
Çalışan Sayısı (Kişi)	İhracat				İthalat			
	1-249		250+		1-249		250+	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Toplam	57,7	56,6	42,3	43,4	39,1	44,5	60,9	55,5
Sanayi	33,3	32,7	66,7	67,3	20,7	21,9	79,3	78,1
Ticaret	89,3	88,8	10,6	11,2	71,8	71,8	28,1	28,1
Diğer	75,1	71,3	24,9	28,6	30,8	43,0	69,2	56,9

“Ağustos Ayında İhracatta %2,3 Artış; İthalatta %10,7 Azalış”

Dış ticaret verilerine göre ağustos ayında ihracat, bir önceki yılın aynı ayına göre %2,3 artarak 22 milyar 48 milyon dolar; ithalat %10,7 azalarak 27 milyar 40 milyon dolar oldu. Ocak-Ağustos döneminde ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre %3,9 artarak 170 milyar 801 milyon dolar, ithalat %8,6 azalarak 225 milyar 739 milyon dolar olarak kaydedildi.

Ağustos ayında dış ticaret açığı bir önceki yılın aynı ayına göre %42,7 azalarak 8 milyar 712 milyon dolardan 4 milyar 992 milyon dolara geriledi. İhracatın ithalatı karşılama oranı 2023 Ağustos ayında %71,2 iken 2024 Ağustos ayında %81,5'e yükseldi. Enerji ürünleri ve parasal olmayan altın hariç dış ticaret açığı 302 milyon dolar olurken dış ticaret hacmi %1,7 azalarak 40 milyar 598 milyon dolara geriledi. Enerji ve altın hariç ihracatın ithalatı karşılama oranı haziran ayında %91,1 iken ağustos ayında %98,5'e yükseldi.

Dış Ticaret Ağustos Ayı (Milyar \$)

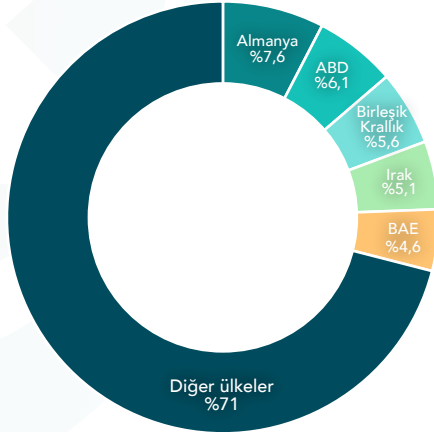
Kaynak: TÜİK

“Almanya İhracatta, Çin İthalatta İlk Sırada”

Ağustos ayında en çok ihracat gerçekleştirilen ülke 1 milyar 674 milyon dolar ile Almanya oldu. Bu ülkeyi sırasıyla; 1 milyar 339 milyon dolar ile ABD, 1 milyar 242 milyon dolar ile Birleşik Krallık, 1 milyar 122 milyon dolar ile Irak, 1 milyar 20 milyon dolar ile Birleşik Arap Emirlikleri izledi. İlk 5 ülkeye yapılan ihracat, toplam ihracatın %29'unu oluşturdu. İthalatta ise ilk sırayı 4 milyar 21 milyon dolar ile Çin aldı. Bu ülkeyi sırasıyla; 3 milyar 407 milyon dolar ile Rusya Federasyonu, 2 milyar 45 milyon dolar ile Almanya, 1 milyar 342 milyon dolar ile ABD, 1 milyar 322 milyon dolar ile İtalya takip etti. İlk 5 ülkeden yapılan ithalat, toplam ithalatın %44,9'unu oluşturdu.

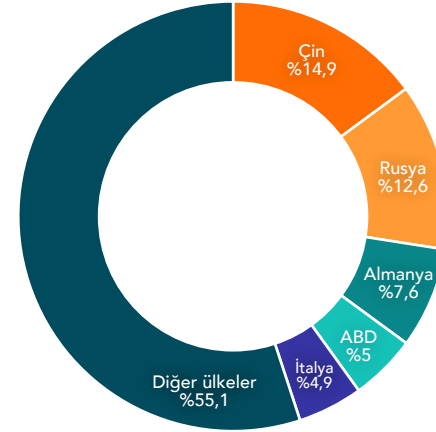
Ocak-Ağustos döneminde en çok ihracat yapılan ülkeler sırasıyla Almanya, ABD, Birleşik Krallık, Irak ve BAE olurken en çok ithalat yapılan ülkeler ise Çin, Rusya, Almanya, ABD ve İtalya oldu. İlk beş ülkeye yapılan ihracat toplam ihracatın %29,7'sini; ithalat ise toplam ithalatın %44'nü oluşturdu.

Ülkelere Göre İhracat, Ağustos 2024

Kaynak: TÜİK

Ülkelere Göre İthalat, Ağustos 2024

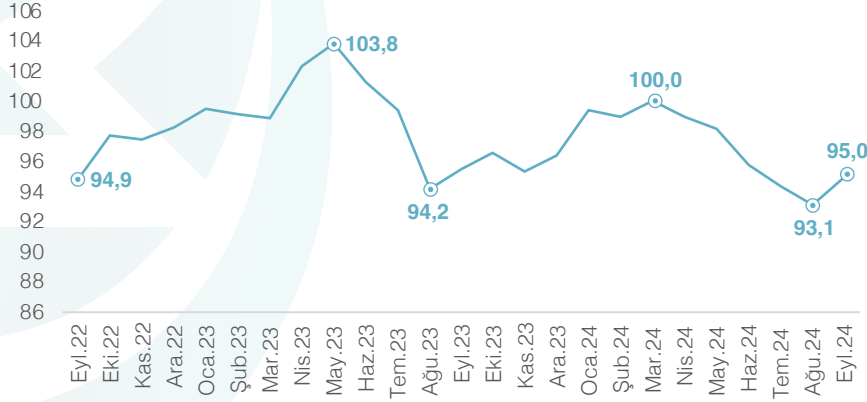

Kaynak: TÜİK

“Ekonomik Güven Endeksi 95,0 Seviyesine Yükseldi”

Ekonomik güven endeksi, ağustos ayında 93,1 iken eylül ayında %2,0 artarak 95,0 seviyesine yükseldi.

Ekonomik Güven Endeksi

Kaynak: TÜİK

“

Ekonomik güven endeksi, tüketici ve üreticilerin genel ekonomik duruma ilişkin değerlendirmelerini, beklentilerini ve eğilimlerini özetleyen bir bileşik endekstir. Endeksin 100'den büyük olması genel ekonomik duruma ilişkin iyimserliği, 100'den küçük olması ise genel ekonomik duruma ilişkin kötümserliği göstermektedir.

”

“Eylül Ayı Güven Endekslerinde İnşaat Hariç Artış Yaşandı”

Bir önceki aya kıyasla Eylül ayında; tüketici güven endeksi %2,4 artışla 78,2'ye, reel kesim (imalat sanayi) güven endeksi %1,2 artışla 99,2'ye, hizmet sektörü güven endeksi %0,6 artışla 112,6'ya, perakende ticaret sektörü güven endeksi %2,5 artışla 110,6'ya ulaştı. Düşüş yaşanan tek endeks olan inşaat sektörü güven endeksi ise %0,2 azalarak 87,8 seviyesine geriledi.

Güven Endeksleri ve Değişim Oranları

	Endeks		Bir Önceki Aya Göre Değişim Oranı (%)	
	Ağustos	Eylül	Ağustos	Eylül
Ekonomik Güven Endeksi	93,1	95,0	-1,3	2,0
Tüketici Güven Endeksi	76,4	78,2	0,6	2,4
Reel Kesim Güven Endeksi	98,0	99,2	-0,7	1,2
Hizmet Sektörü Güven Endeksi	111,8	112,6	-2,0	0,6
Perakende Ticaret Sektörü Güven Endeksi	107,9	110,6	0,8	2,5
İnşaat Sektörü Güven Endeksi	88,0	87,8	1,1	-0,2

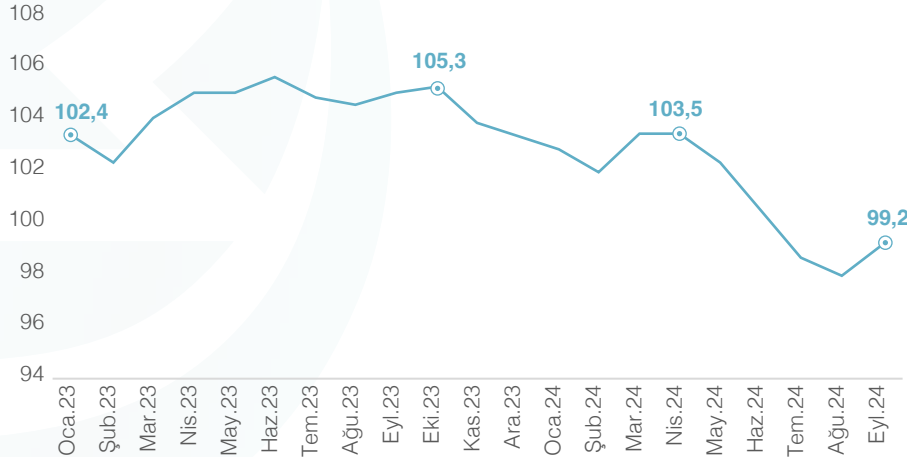
Kaynak: TÜİK

“Reel Kesim Güveninde Artış”

Mevsimsellikten arındırılmış Reel Kesim Güven Endeksi (RKGE-MA), bir önceki aya göre 1,2 puanlık artış ile 99,2 seviyesinde gerçekleşti. Böylece endeksin nisan ayından bu yana süren düşüş eğilimi son buldu.

Mevsimsellikten arındırılmamış Reel Kesim Güven Endeksi (RKGE) ise bir önceki aya göre 0,3 puan artarak 98,8 olarak kaydedildi.

Reel Kesim Güven Endeksi (RKGE-MA)

Kaynak: TCMB

Mevsimsel etkilerden arındırılmıştır.

“

RKGE=100: Anketin kapsadığı reel kesim temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmelere göre ekonomik faaliyetlere ilişkin istikrarlı görünüm.

RKGE>100: Anketin kapsadığı reel kesim temsilcilerinin ekonomik faaliyetlere ilişkin güvenin arttığı (iyimser) görünüm.

RKGE<100: Anketin kapsadığı reel kesim temsilcilerinin ekonomik faaliyetlere ilişkin güvenin azaldığı (kötümser) görünüm.

”

“Yıllık ÜFE Beklentisinde Düşüş”

Endeksi oluşturan anket sorularına ait yayılma endeksleri incelendiğinde; endeksi artış yönünde etkileyen bileşenlerin gelecek üç aydaki ihracat sipariş miktarı, son üç aydaki toplam sipariş miktarı, mevcut mamul mal stoku, mevcut toplam sipariş miktarı, gelecek üç aydaki toplam istihdam ve sabit sermaye yatırım harcamasına ilişkin değerlendirmeler olduğu görülüyor. Gelecek üç aydaki üretim hacmi ve genel gidişata ilişkin değerlendirmeler ise endeksi azalış yönünde etkiliyor.

Sonuçlara göre gelecek on iki aylık dönem sonunda yıllık ÜFE beklentisi, bir önceki aya göre 2,5 puan azalarak yüzde 49,2 seviyesine geriledi. Ortalama birim maliyetlerde ise gelecek üç ayda artış bekleyenler ile son üç ayda artış olduğunu bildirenler lehine olan eğilimin zayıfladığı gözlemleniyor. Ayrıca gelecek üç ayda satış fiyatlarının artacağına dair beklentiler güçleniyor.

İktisadi Yayılım Anketi Sonuçlarına İlişkin Gelişmeler, Eylül 2024

	Son Üç Ay	Mevcut Durum	Gelecek Üç Ay
Üretim Hacmi	↓ ↓		↓ ↓
Toplam Sipariş Miktarı	↓ ↓	↑ ↓	↓ ↓
İç Piyasa Sipariş Miktarı	↓ ↓	↑ ↓	↓ ↑
İhracat Sipariş Miktarı	↓ ↓	↑ ↓	↑ ↑
Toplam İstihdam			↓ ↓
Ortalama Birim Maliyet Satış Fiyatı	↓ ↓		↓ ↔
Satış Fiyatı			↑ ↓

Kaynak: TCMB

“

İktisadi Yönelim Anketi ile üretim girdilerinin maliyetleri ve satış fiyatları hakkında imalat sanayinin beklenti ve gerçekleştirmelerini takip etmek mümkündür.

”

“

• **Kısa oklar** bir önceki aya göre (aylık) değişimleri, **uzun oklar** ise bir önceki yılın aynı ayına göre olan (yıllık) değişimleri göstermektedir.

• Maliyet ve satış fiyatı değişkenleri dışındaki değişkenlerde **lacivert oklar** artışı, **kırmızı oklar** ise azalışı göstermektedir.

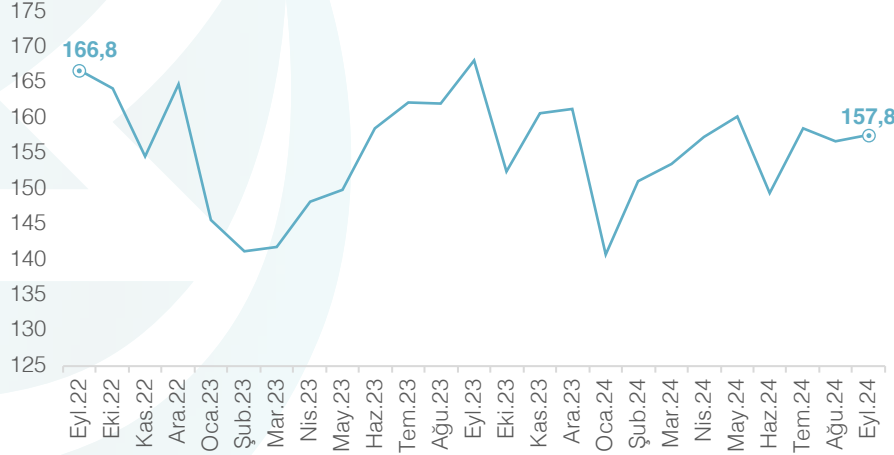
”

“Finansal Hizmetler Güven Endeksinde Artış”

Finansal hizmetler güven endeksi eylül ayında bir önceki aya göre 1 puan artarak 157,8 seviyesinde gerçekleşti.

Endeksin alt kırılımları incelendiğinde son üç aydaki iş durumu ve hizmetlere olan talebin endeksi azalış yönünde ancak gelecek üç aydaki hizmetlere olan talep beklentisinin endeksi artış yönünde etkilendiği görülüyor.

Finansal Hizmetler Güven Endeksi

Kaynak: TCMB

“

Finansal Hizmetler Güven Endeksi = 100, Finansal hizmetler sektöründe istikrarlı görünüm

Finansal Hizmetler Güven Endeksi < 100: Finansal hizmetler sektöründe kötümser görünüm

Finansal Hizmetler Güven Endeksi > 100: Finansal hizmetler sektöründe iyimser görünüm

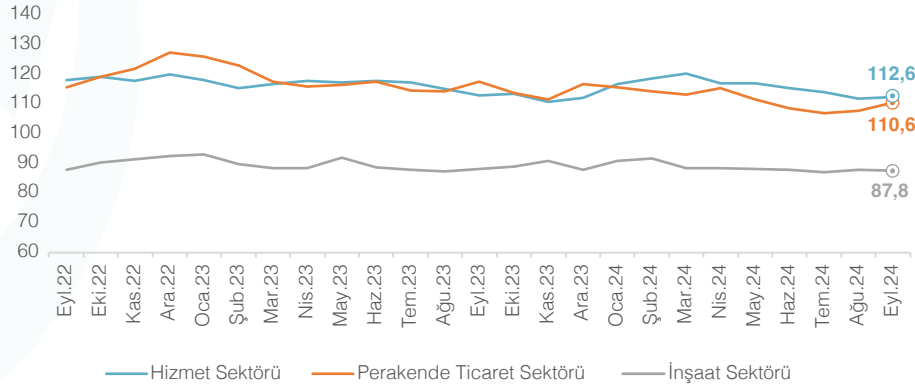
”

“Perakende Ticaret ve Hizmet Sektörü Güven Endekslerinde Artış”

Mevsimsel etkilerden arındırılmış sektörel güven endeksleri eylül ayında bir önceki aya göre hizmet sektöründe %0,6, perakende ticaret sektöründe %2,5 oranlarında artarken inşaat sektöründe %0,2 oranında azaldı.

Hizmet sektörü güven endeksinin alt kalemleri incelendiğinde son üç aylık dönemde hizmetlere olan talep %1,3 ve gelecek üç aylık dönemde hizmetlere olan talep beklentisi %0,9 artış gösterdi. Son üç aylık dönemde iş durumu ise %0,2 azaldı. Perakende sektörü güven endeksinde son üç aylık dönemde iş hacmi-satışlar %2,4 ve gelecek üç ayda iş hacmi-satış beklentisi %2,5 artarken mevcut mal stoku %2,5 oranında azaldı. İnşaat sektörü güven endeksinin alt kalemlerinde ise kayıtlı siparişlerin mevcut düzeyinin %0,1 ve gelecek üç aylık dönemde çalışan sayısı beklentisinin %0,4 oranında azaldığı görüldü.

Sektörel Güven Endeksleri (Mevsimsel Etkilerden Arındırılmış)

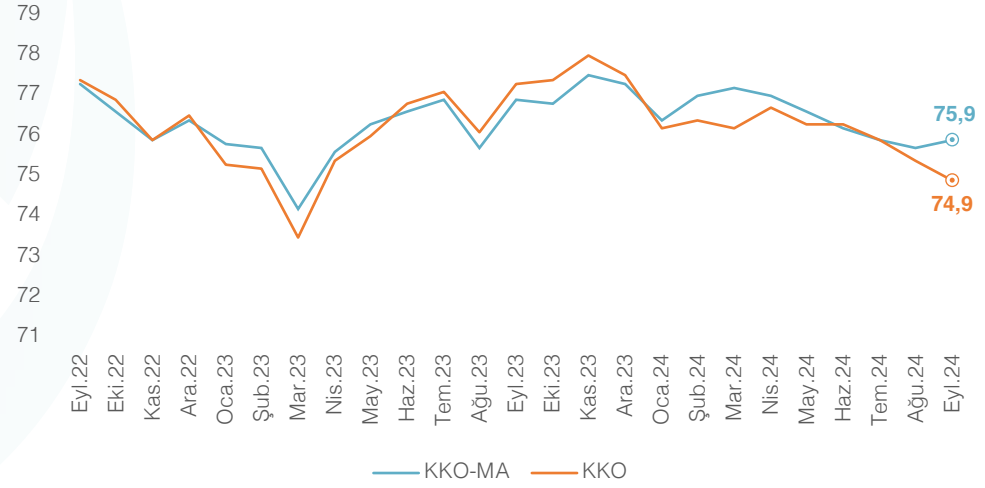

Kaynak: TÜİK

“Kapasite Kullanım Oranı Eylül Ayında 0,2 Puan Arttı”

İmalat sanayisi genelinde mevsimsel etkilerden arındırılmış kapasite kullanım oranı (KKO-MA) eylül ayında bir önceki aya göre 0,2 puan artarak 75,9 seviyesinde gerçekleşti. Mevsimsel etkilerden arındırılmamış kapasite kullanım oranı (KKO) ise bir önceki aya göre 0,5 puan azalarak 74,9 seviyesine geriledi. Böylece Ocak-Eylül 2023'de ortalama 76,0 olan KKO-MA 2024'ün aynı döneminde 76,4 değerini aldı.

Kapasite Kullanım Oranı

Kaynak: TCMB

İTOSAM

İSTANBUL TİCARET ODASI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tasarım ve Hazırlık | Stratejik Araştırmalar Merkezi

itosamkurumsal

www.itosam.org.tr